

DOI: <https://doi.org/10.18485/philologia.2021.19.19.2>

UDK: 811.163.41'282.4(497.5)

811.163.41'34

■ OSNOVNE FONOLOŠKE OSOBINE GOVORA SRBA U RAVNIM KOTARIMA (SELA DONJE BILJANE I LIŠANE TINJSKE)

MILICA ŠKORIĆ¹

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

Beograd, Srbija

Predmet ovog rada predstavlja fonološki sistem govora Srba na prostoru severne Dalmacije, u regiji Ravni Kotari. Analiziraju se vokalski, konsonantski i prozodijski, preciznije akcenatski sistem u selima Donje Biljane i Lišane Tinjske, koje pripadaju središnjem području Ravnih Kotara. Cilj rada je da se opišu osnovne fonološke karakteristike u govoru pravoslavnog stanovništva ovog regiona i postave okvirne vrednosti za složenije istraživanje, s obzirom da je ovo ogranak istočnohercegovačkog, odnosno (istočno)hercegovačko-krajiškog govornog tipa, i to onaj o kojem nema detaljnijih podataka u našoj dijalektologiji. Poznaje četvoroakcenatski sistem i postakcenatske dužine, odlikuje se čestim asimilativnim i redukcionim procesima. Primenom metode intervjua, vođeni su razgovori sa Srbima naseljenim u ova dva sela, a zatim je audio-korpusna građa sistematizovana u odgovarajuće kategorije i potom deskriptivno obrađena. Rezultati utvrđuju pripadnost ovog (i)jekavskog novoštokavskog govora gorepomenutom govornom tipu, i preciziraju njegovu poziciju u okviru severozapadnog ogranka s obzirom na neke tipične systemske osobine koje ga razlikuju od jugoistočnih istočnohercegovačkih govora (poput rezultata asimilacije vokalske grupe *-ao-* ili zamene dugog jata).

Ključne reči: dijalektologija, novoštokavski (i)jekavski, istočnohercegovački govorni tip, vokalizam, konsonantizam, prozodija, Ravni Kotari, Donje Biljane, Lišane Tinjske.

1 Kontakt podaci (Email): milicasmk@gmail.com

1. UVODNE NAPOMENE

Geografski prostor Ravnih Kotara prostire se u oblasti severne Dalmacije u današnjoj Hrvatskoj. Na sever-severoistoku protežu se do Bukovice, Novigradskog i Karinskog mora i Benkovca, administrativno pripadajući potonjem gradu, koji je do 1996. godine imao status opštine. Sam Benkovac se nalazi na prelazu između Kotara i Bukovice, te jedan njegov deo zalazi i u bukovički prostor. Dalje se Ravni Kotari protežu do skradinskog zaleđa na istoku, južnom linijom prateći donji tok reke Krke i priobalni pojas ka Zadru, obuhvatajući zadarsko zaleđe na zapadu². U okviru dalmatinskog primorja Ravni Kotari su poznati kao plodno tlo izuzetno bujne vegetacije, što je tokom istorije uticalo na razvoj poljoprivrede kao primarne privredne delatnosti. Otuda im i epitet „mala Kalifornija“. Takav status velikim delom duguju činjenici da se nad ovim prostorom ukrštaju različite klimatske i geografske zone: kontinentalna klima u ravničarskom delu, mediteranska u priobalju, te klima planinskog ogranka sa velebitkog masiva.

Lingvistički gledano, Ravni Kotari, naročito prostor oko Zadra, izdvajaju se po svojoj zanimljivoj jezičkoj situaciji. Na jugozapadnom i zapadnom delu hrvatske obale oslanjaju se na delove južnog ogranka čakavskog dijalekta, dok je prelaz ka kontinentalnom delu osobit po štokavskom dijalektu i to po novoštokavskim govorima ikavskog i (i)jekavskog narečja, a preciznije, po mlađem ikavskom i istočnohercegovačkom, odnosno (istočno)hercegovačko-krajiškom govornom tipu. Potonjem, kao njegov severozapadni ogranak, uz govor Bukovice, Like, te Banije i Korduna i zapadne Bosne³, pripada i govor pravoslavnog stanovništva u Ravnim Kotarima. To vidimo na osnovu osobina koje severozapadne krajeve izdvajaju u odnosu na jugoistočne, poput jednosložne zamene dugog jata pod dugouzlaznim akcentom, asimilacije i sažimanja grupe *-oo-* u korist prvog vokala⁴ (Ivić 1994: 133; Ivić 2001: 177–179; Okuka 2008: 58). Prema M. Dragičeviću, čak se i ova severozapadna skupina govora može podeliti na zapadnu i istočnu, pri čemu bi ravnokotarski govor pripadao zapadnoj, kada se osim prethodno navedenih osobina dodaju i promena *o > u* uz nazale ili gubljenje inicijalnog

2 Na osnovu analize na terenu i podataka koje su pružili informatori, osim spomenutog Benkovca, u okvir Ravnih Kotara, a shodno gore navedenim graničnim pojasevima, spadaju i sledeća naselja – Banjevci, Benkovačko Selo, Bila Vlaka, Bičin, Bratiškovci, Bribir, Budak, Buković, Vačani, Velim, Velika Glava, Vukšić, Gačelezi, Gornja Jagodnja, Gornje Biljane, Gornje Ceranje, Gorice, Gračac (Skradin), Donja Jagodnja, Donje Biljane, Donje Ceranje, Donji Kašić, Donji Lepuri, Dobra Voda, Dubravice, Žažvić, Ždrapanj, Zagrad, Zapužane, Zemunik Gornji, Zemunik Donji, Ičevo, Islam Grčki, Kakma, Kožlovac, Kolarina, Korlat, Krković, Kula Atlagić, Lađevci, Lišane Ostrovičke, Lišane Tinjske, Lovinac, Međare, Miranje, Morpolača, Murvica, Nadin, Novigrad, Ostrovica, Paljuv, Pakoštane, Perušić Benkovački, Piramatovci, Plastovo, Poljica, Podlug, Polača, Popovići, Posedarje, Pridraga, Pristeg, Prović, Radošinovci, Rašević, Rupe, Skradin (zaleđe), Skradinsko Polje (neki informatori ih smeštaju u bukovički prostor), Smilčić, Smoković, Sonković, Stankovci, Tinj, Tribanj, Cicvare, Crno, Crljenik, Čista Velika, Čista Mala, Šopot itd. U ovoj skupini naselja, Novigrad se, prema hrvatskoj literaturi, izdvaja kao svojevrsna čakavska oaza (Šprljan 2020: 373).

3 Tu mislimo na njen jugozapadni deo.

4 Ova alternacija je poznata i u krajnjem delu jugoistočnog areala u Crnoj Gori (Ivić 1994: 133).

j u oblicima poput *èsam*, *èdan* i slično (Dragičević 1986: 227)⁵. Kada su u pitanju dosadašnja jezička istraživanja govora Srba u ovom predelu, do sada je rezultat sveden na komparativni rad I. Magaša (2019) koji je ispitivao govor Donjih Biljana u odnosu na govor susednog sela Škabrnja, u kojoj živi katoličko, ikavsko štokavsko stanovništvo. Pavle Ivić je 1987. godine objavio rad „O poreklu ijekavskog govora u benkovačkom kraju“, a kako smo spomenuli da deo Benkovca geografski zalazi u bukovičke prostore, ovaj rad se, imajući za predmet govore iz severne Dalmacije, odnosi na Bukovicu, ali ne i na Ravne Kotare. Kada su u pitanju severnodalmatinski govori, oni u našoj dijalektologiji važe za neke od najmanje ispitanih (Ivić 1987: 157). U *Srpskim dijalektima*, pišući o „sjevernodalmatinskom poddijalektu“, M. Okuka (Okuka 2008: 82–85) ovaj prostor takođe primarno vezuje za bukovičke krajeve, odnosno sve istaknute glavne odlike severnodalmatinskih govora vezuje za one koje su potvrđene u govoru Bukovice, ne i u ravnokotarskom susedstvu, što ne znači da date osobine nisu nužno slične ili istovetne. Ž. Bjelanović se u svom članku iz 1977. godine bavio kontaktom između štokavskih (i) jekavaca i čakavaca na severnodalmatinskom prostoru, i to na materijalu morfoloških kategorija⁶. Do sada nam nije poznat nijedan rad kojim su se ispitivali isključivo (i) jekavski govori Ravnih Kotara. Isto tako, ne postoji ni odgovarajući monografski opis⁷. Jedan od razloga su i trenutna nepotpunost etnografske i istoriografske građe, sa katkad podvojenim rezultatima o starosedelačkoj, odnosno naseljeničkoj prirodi srpskog stanovništva. Imajući u vidu nedostatak i nekonzistentnost podataka, ovde nam nije prepušteno dovoljno mesta za detaljne analize tog tipa, što u ovom trenutku i prevazilazi lingvističke potrebe rada.

Za predmet ovog rada uzeli smo u obzir govor sela Donje Biljane i Lišane Tinske, koji se nalaze u okviru središnjeg ravnokotarskog geografskog područja. Lišane Tinske su selo koje se nalazi na udaljenosti od deset kilometara od svoje upravne jedinice Benkovac, a za Donje Biljane ta razdaljina je u proseku četrnaest kilometara, s obzirom da se ovo selo pruža u dužini od oko osam kilometara. Takođe, ono se sastoji od pet zaselaka (Trljuge, Veljane sa Veljanskom kosom, varoš Devića i varoš Škorića). Oba sela su do 1991. godine bila skoro potpuno naseljena srpskim stanovništvom. Poređenja radi, na osnovu popisa iz 1991. godine, u selu Donje Biljane živeo je 1051 stanovnik, a u

5 Mnoge od ovde pomenutih osobina nisu ograničene samo na istaknute govore. Zapadnohercegovački govori takođe poznaju *-ao-* > *a* i *o* > *u* (Peco 2007: 302–303). Promenu *o* > *u* uz nazale poznaje i zmijanjski govor (Petrović 1973: 30). Jednosložna zamena dugog jata bliska je u izvesnoj meri i centralnim hercegovačkim govorima (Dragičević 1986: 228; Peco 2007: 304).

6 Predmet rada su neizjednačeni oblici dativa, lokativa i instrumentala množine kao arhaična dijalekatska crta. Autor raspravlja o objašnjenju kojem su se priklanjali drugi naučnici (npr. M. Stevanović i P. Ivić), a to je da je data deklinativna osobina rezultat čakavskog uticaja. Uzimajući u obzir jezičke i vanjezičke faktore, Bjelanović opovrgava tezu o „supstratno-superstratnoj interakciji“, te ističe da su štokavski (i)jekavci, kao migraciona struja, napustili prostore istočno i severno od Neretve pre nego što su novoštokavske inovacije obuhvatile i deklinaciju pomenutih oblika (Bjelanović 1977: 50–52).

7 Do sada su monografski ili na nivou pojedinačnog rada ispitivani svi drugi govori severozapadnog ogranka. Obradeni su govori Bosanske krajine (Petrović 1973; Dešić 1976), govor Banije i Korduna (Petrović 1978), kao i (i)jekavski lički govori (Dragičević 1986). Iako nije monografija dijalekatskog opisa Bukovice, vredna je pomena *Antroponimija Bukovice* Ž. Bjelanovića (2012). O ovim prostorima je pisala i J. Ivaniš (2021).

Lišanima Tinjskim⁸ živila su 352 stanovnika. Prema rezultatima popisa Državnog zavoda za statistiku RH, deset godina kasnije i DB i LT su imale manje od 20 stanovnika – 13 (DB), odnosno 15 (LT). Prema popisu iz 2011. godine, taj broj je u DB uvećan na 102, a u LT na 97 stanovnika. Popis za 2021. obaviće se tokom septembra i oktobra 2021, te se nakon tog perioda mogu očekivati podaci koji odgovaraju trenutnoj situaciji. Situacija koju danas zatičemo na terenu jeste da je za versku i nacionalnu pripadnost tamošnjeg stanovništva, i po samoj njegovoj tvrdnji, distinktivan refleks jata. Pravoslavno stanovništvo koristi se (i)jekavskim štokavskim izgovorom, dok je za govornike katoličke veroispovesti tipičan ikavski štokavski. Geografska raspoređenost sela najčešće je takva da se naizmenično jedna do drugih nalaze sela sa Srbima i/ili Hrvatima⁹. U takvoj situaciji bi se mešanje crta moglo očekivati¹⁰. Međutim, do međusobnog uticaja ne dolazi sistemski, a ukoliko se neka jezička osobina i pojavi, pokazaće se – inferiorna je u odnosu na učestale oblike, te ne ugrožava dijalekatsku kategorizaciju lingvističkih crta. Materijal će pokazati da se osobine iz oba sela čiji govor ispitujemo poklapaju. Kako govori nisu skloni radikalnom mešanju crta, i kako su u obzir uzeti govori središnjeg ravnokotarskog prostora, koji se fizički oslanjaju na preostala naselja istovetnog geografskog ambijenta, pretpostavljamo da će jezička analiza govora reprezentativno prikazati neke osnovne fonološke osobine govora Srba u Ravnim Kotarima. Razlog za opis tipičnih karakteristika ovog govora leži u činjenici da je potreba za detaljnijom deskripcijom nužno predodređena većom dijalekatskom građom, što bi, nadamo se, u budućnosti omogućilo da se ovom govoru pristupi u širem i detaljnijem obuhvatu.

Kada je u pitanju informatorska reprezentativnost, kakvom je tradicionalna dijalektologija podrazumeva, zbog istorijskih previranja na ovom prostoru, nije bilo moguće naći govornike koji su sve vreme boravili u DB i LT. No, da bi taj nepovoljan faktor bio ublažen, našli smo govornike koji bi bili najbliži neophodnoj kategoriji ljudi. Za potrebe ovog rada pronašli smo pet informatora u njihovoj osmoj, odnosno devetoj deceniji života. U pitanju su R. Jokić (1934), Z. Ševo (1937), M. Škorić (1938), Ž. Ševo (1940) i Lj. Škorić (1949). Svi oni su do 1995. godine živeli u svojim matičnim selima. Tokom izbeglištva, oni su aktivan i svakodnevni kontakt i dalje imali sa svojim zemljacima. Svako od njih je proveo ne više od deset godina van svojih rodnih mesta, a u prvoj deceniji 21. veka vratili su se nazad na svoja prvobitna prebivališta. Njihova neposrednost u komunikaciji i spremnost na saradnju bili su činioci od posebnog značaja da se dijalekatski materijal prikupi u optimalnoj količini. Zbog toga je primenjeni metod intervjua često zalazio u sfere spontanih razgovora, što je bilo od velike važnosti za nas, kako bismo došli do fonoloških odlika prikladnih za analizu. Govornici su snimani u njima podesnom okruženju tokom uobičajenih dnevnih aktivnosti, a važnim faktorom smatramo i činjenicu da je autorka govornike već poznavala, što je olakšavalo tokove

8 U daljem tekstu koristićemo se akronimom DB za Donje Biljane, te oblikom LT za Lišane Tinjske.

9 Etnička kompaktnost je česta u većini sela, no posle ratnih zbivanja tokom devedesetih godina prošlog veka slika se u znatnoj meri izmenila za srpsko stanovništvo. Nakon progona iz 1995. godine veoma mali broj Srba se vratio na te prostore, a oni koji jesu mahom su ljudi starijeg doba (> 70).

10 Ovo napominjemo u značenju onih crta koje se tiču refleksa jata. Ispitivanja odnosa u govorima sela Donjih Biljana i Škabrnje pokazuju da postoji poneka osobina koja im je zajednička, kao što je identičan rezultat jotovanja grupa (*st'/*sk' > št), no veći je broj sistemskih razlika (Magaš 2019: 377, 388).

razgovora. Govor je sniman pomoću diktafona *Sony ICD-PX240* uz opciju *super high quality mode*, a zatim su ekscerpirane najučestalije osobine iz sakupljene dijalekatske građe. Sakupljenu fonološku građu rasporedili smo u tri segmenta, koje ćemo u radu predložiti sledećim nizom – vokalizam, konsonantizam i prozodija.

2. VOKALIZAM

Vokalski sistem (i)jekavskih ravnokotarskih govora poznaje svih pet kardinalnih vokala *i, e, a, o, u*. Artikulacija u našoj građi odgovara onoj koja postoji u našem književnom jeziku, zatvorenost i otvorenost vokala se nije pokazala sistemski aktivnom pojavom, mada je sporadično prisutna. Razlika u odnosu na književni jezik zasnovana je na različitim redukcijama i supstitucijama.

Svakako, kako je to i u drugim (i)jekavskim govorima, i ovde je pitanje jata jedno od centralnih za razumevanje vokalizma. Na mestu nekadašnjeg dugog i kratkog jata susrećemo se sa raznolikim rešenjima, što okolnosti do kojih do zamena dolazi može činiti složenim. Prema distributivnim pravilima književnojezičke norme, kratko jat je dalo jednosložnu zamenu (*pjěvati, sjěna, bjěžali; djěčica, svjědok, nadživjeti, djevòjčica*). U odnosu na očekivanu dvosložnu zamenu *ije* u dugim slogovima, ovde se skoro bezizuzetno pokazalo da reči sa dugim jatom imaju jednosložnu zamenu (*rvjěšila, vrjěme, djěliti, pjěvac; vjěsti, cjěli, svjět*). Određeni primeri u kojima je vršeno jekavsko jotovanje takođe svedoče o jednosložnoj zameni (*mljěko, ljěčiti; snjěg, ljěvā, ljěk; ðunjěti*). Jednosložna zamena jata sa dugim *je*, a na mestu dugog *e* u ekavskom izgovoru kod imenica ženskog roda u genitivu množine dala je književno *vjērā* ili *mjērā*. Na osnovu prikupljene građe ne možemo potvrditi da li se isto dešava i sa oblicima glagolskog priloga prošlog, s obzirom da materijal za ovaj rad ne beleži taj oblik u govoru informatora. Negacija pomoćnog glagola *jěsam* karakteristična je po tome što samo treće lice jednine ima oblik sa ikavskim refleksom (*njje*), dok svi ostali oblici u paradigmi imaju oblike dobijene jekavskim jotovanjem (*njěsam, njěsmo, njěsu*). Sporadično se javljao oblik sa dvosložnom zamenom i dugouzlaznim akcentom na drugom delu refleksa (*nijěsu*). Oblici od starog *ně* kao što su *někad, něšto/a, něka*, primeri su sa doslednom ekavskom formom. Sekvenca *rě* podjednako dobro čuva ekavizme (*srěća, brěgovi, srětati, grěška*). Kao predlog *prě* je dalo oblik *prijě*. Čest je oblik *dvije*, a sporadično se uz njega javlja i *dvī*. Kod jednog govornika zabeležili smo oblik *srěća*, iako koristi ovakve oblike reči sa ekavskom zamenom, što potvrđuju primeri identične imenice u drugim deklinativnim oblicima (*srěčōm, srěču*). Očekivano, ikavizmi koji su fonološki uslovljeni (ispred *j, lj i o < -l*) predstavljaju uobičajene oblike u govoru naših informatora (*pòsijati, grījati, živio*¹¹, *ùspio, htīo, vīdio, biljeg, nēd'lja*). Dosledni su oblici *dīd* i *dīdo*, međutim ovde u obzir treba uzeti ekspresivnost izražavanja informatora, jer su ovakvi oblici uvek bili izgovarani sa izvesnim emotivnim nabojem. Sekundarni jat potvrdili smo samo u obliku *kùmpijer*.

Vokal *ije* u odnosu na sve ostale u sistemu najizloženiji redukcijama koje se kreću od delimične do potpune. Primeri u kojima se ovaj glas potpuno gubi u medijalnoj poziciji

11 Ikavizmi se ovde analoški prenose i na ženski i srednji rod, kao i na množinske oblike, pa tako – *živ'la, vīd'lo*.

jesu reči gde je dati slog neakcentovan (*nèkolke, nè vdīm, vīdla, rádlo, prežīvl'i, naplātla, žīvlo, čètri, varènke, rá'ti, lisca, žīvòtnje*), međutim to nije isključivo, pa tako postoje i oblici gde se u datim okolnostima vokal *i* dalje u izvesnoj meri opaža (*pòb'lo, bác'la, príl'čno, kúp'lo, polúd'la, zàrat'lo se*). Akcenat se ovde nije pokazao uticajnim faktorom za ovu pojavu, ali deluje da se, iako ne isključivo, ovaj vokal delimično redukuje kada u svom okruženju ima sonant *l* uz neki opstruent. Uobičajeni oblici veznika *niti, ali, ili*, kao i rečice *li* jesu oni i bez finalnog *-i* (*nit prīčā, al čūjēm, il rēci, bi l rēkā*), ali i sa njim (*niti znām, ali kâžē, ili ōn, je li mōgūće*). U oblicima potencijala, ukoliko sledeća reč ne počinje plozivom, oblik pomoćnog glagola *bīti*, najčešće nema krajnje *-i* ili se ono delimično redukuje: ne *b mūgle, jâ b' stâ, tī b rēkla*. Finalno *-i* u infinitivu je stabilno (*pīti, pòčēti, ūspjeti*). Primer *kòd Zædra* pokazuje da redukcijama mogu biti skloni i drugi glasovi, te da one mogu biti kvalitativne prirode.

Retki su slučajevi u kojima je *a* zatvorenije artikulacije, a oni zabeleženi pokazuju da se zatvaranje odvija prevashodno u neakcentovanim slogovima (*ōsa^omsto, òba^oveze¹²*). Uobičajen je otvoren izgovor ovog vokala (*livada, dōgađaj, sēdam, ōsam¹³*). Naša građa beleži i određene primere u kojima se vokali supstituišu, pa otuda oblici poput *djētolina* (*e > o*), *genarácijāmā* (*e > a*), *òjme* (*a > o*). Iako su govori severozapadnog ogranka vrlo osobiti po zamenama vokala, smatramo da bi naš materijal morao biti sadržajno obilniji da bismo jasnije mogli uvideti da li je svaka od reči sa zamenjenim glasom tipičan primer za pojavu supstitucije ili se u nekim situacijama radi o leksikalizovanim formama. Promena *ra > re*, u vezi sa karakterističnim primerima *vrábac, rásti i krádēm*, potvrđuje nam da i govor ravnokotarskih Srba pripada trećoj Ivićevoj zoni, s obzirom na prisutnost isključivog *rēbac/répca*, ali da promena ne obuhvata *rásti i krádēm*. Progresivna asimilacija vokala grupe *-ao-* u radnom glagolskom pridevu m. r. jednine, praćena je sažimanjem grupe *-aa-* u korist prvog vokala: *rēkā, prōšā, imā, dòšā, mōgā, spāvā, glēdā, ōstā, zāklučā, dōvezā, dírā, pòbjegā, zastúpā*. Promena je dosledna i kada je prvi vokal nosilac akcenta: *pā, dā, krā*. Imenice sa finalnom grupom *-ao-* u nom/akuz. jednine istog su oblika: *pōsā, kōtā*. Kada je u pitanju poredbeni veznik *kao*, tipično se vrši regresivna asimilacija, pa se javlja oblik *kō*. Pored ovog vrlo je čest i oblik *ki*. Grupa *-ae-* pojednostavljuje se u korist drugog vokala, pa tako imamo *jedānēs, trínēs, pētnēs*. Tipično je nevršenje alternacije nepostojanog A u deklinativnoj paradigmi imenice *pās*: *pàsā, pàsū, pàse, pàsom, pàsima*. *Nāšōga, trēčōga, vāšōga* potvrđuju prisustvo pokretnog *a*, u istoj meri u koje se ovi oblici mogu javiti i bez njega.

Kada je u pitanju vokal *o*, možemo potvrditi da oblici zbirnih brojeva *čētvoro, pētoro, sēdmoro* ovde glase *čētvoro, pētero, sēdmero*. Ako izuzmemo individualne nesistemske varijante, poput one sa oblikom *sū tīm*, u jednom primeru njegova artikulacija bila je zatvorenija kod svih ispitanih govornika (*mō^užda*). Od posebnog je dijalekatskog značaja njegova promena u vokal *u* kada se nađe u sonantskom okruženju (prvenstveno nazalā) ili u pojedinačnim rečima stranog porekla – *ūni, ūnū, ūnde, ūnō, ūnde, mūgle, mūgli, donūsiti, dūnjī, dūnjēti, dūnio, ūna, ūn, mūrāš, mūzak; brūnza, brūnzu*. Uz sonant

12 Kod I. Magaša nailazimo i na oblik *òboveze* (Magaš 2019: 367).

13 Kod jedne govornice (R. Jokić) vokal se u imenovanju ovog broja i predloga sa radikalno zatvara, pa se javljaju oblici *ōsum* i *sū njim*, na jednom mestu i *sò tīm*. Pojava nije dosledna i kada je informativni fokus usmeren na ove reči, one se izgovaraju sa standardnim *a*.

r u rečima stranog porekla beležimo i primer *dòktur*, međutim javljaju se i oblici sa nezamenjenim vokalom *direktor*¹⁴, *direktorom*. Promeni *o > a* posvedočili smo u pridevu *něšta*. Elidiranje inicijalnog *o* tipično je za oblike nekih pridevskih zamenica i priloga sa istom osnovom: *vâmō, vākō, nàkav, nòlikō, vòlikē*. Finalnog *-o* nema u obliku *neg, svāk*.

Finalnu grupu *-eo-* u radnom glagolskom pridevu m. r. jednine takođe odlikuju progresivna asimilacija, te sažimanje: *pōpē, ùzē, pōčē*. Kao što smo već spomenuli, tamo gde je prisutna sekvenca *-bo-*, ona je kao fonetski rezultat dala oblike sa ikavizmom u skladu sa normom (muški rod jednine) i u suprotnosti s njom (ženski i srednji rod jednine, te svi množinski oblici analoškim procesom). Pokretno *e* karakteristično je za primere kao što su *sàde, kàde, tòmē*. Kao, što smo već pomenuli, zabeležen je i primer gde se na mestu *e* nalazi vokal *o* (*djètolina*). U vezi sa ovim, važno je istaći i pojavu od morfonološkog značaja u vezi sa pridevskim, u našem slučaju konkretno prisvojnim zamenicama sa osnovom na prednjonepčani konsonant. One čuvaju nastavke starih tvrdih osnova, tako da do preglasne alternacije ne dolazi¹⁵, pa se javljaju oblici *nāšōg, vāšō, vāšōm*. U građi se javljaju i oblici ovih zamenica sa pokretnim *e* (*vāšōme, nāšōme*). Paralelno se javljaju i sa i bez finalnog *-e* oblici pomoćnog glagola *jēsam – jēst/jēste/ēste/jēst*.

Kada je o vokalu *u* reč, u našoj građi se kao karakteristični izdvajaju primeri sa njegovim ispadanjem u sandhiju (*ako-s rēkli, čūli-s ùni, kākō-ć jâ, đē-ć kázati*). Javlja se često kao pokretni vokal i kod pridevskih prisvojnih zamenica (*nāšōmu, vāšōmu*). Sistemsko je obeležje kao rezultat nastao promenom vokala *o*, kada on dođe u kontakt sa nazalom, ređe sonantom *r*.

3. KONSONANTIZAM

Realizacija strujnog *h* takva je da beležimo primere se njegovim gubljenjem i u inicijalnoj i u finalnoj poziciji reči: *òcete, òčeš, rána, rániti, ládno, iljadu, i, ljépī, čūdñī, òdmā, rēko*. U medijalnoj sekvenci *-hv-* ovaj suglasnik najčešće nije prisutan (*dòvatē, ùvatio, ùvatila*). Prisutno je u primerima kao što su *kùhinja, hránio, hòdalcom* i *shvātiti*. Kada se supstituiše, na njegovo mesto dolaze *j* (*māčija*), *k* (*vr kōvnī*), *v* (*krūv*). Usamljen je primer *kùžina*, verovatno leksički prilagođen prema italijanskom *cucina*. Ovog vokala nema u finalnoj poziciji ni u zameničko-pridevskoj deklinaciji, kada se u genitivu množine, umesto očekivanih nastavaka, čuvaju stari tvrdih osnova, i to oni koji su pod uticajem imeničkog nastavka umesto *-ije-* razvili *-ija-*: *siromāšñijā, mlādijā, vójničkijā, ùnijā, njēgovijā*. Što se tiče strujnog *f*, u našoj građi on se pokazuje kao sistemski očuvaniji u odnosu na *h* ili je zamenjen sonantom *v*: *filozòfija, fāmīlija, fàktički, frīško, frīganā, ali àsvalt, káva*¹⁶.

Gubljenje ploziva *t* i *k* u finalnoj poziciji česta je pojava: *pètnēs, pē, šēs, dvádsē, bōlēs*,

14 U radu I. Magaša postoji i varijanta ove imenice sa zatvaranjem artikulacije (Magaš 2019: 367).

15 Isto je i sa rednim brojem treći – *trēčoga, trēčōm*. Pridevi su, takođe, očekivano skloni čuvanju starih nastavaka (*nājmladōga, lōšōme, vrúco*).

16 Magaš navodi dva primera gde je uočena supstitucija plozivnim *p* (*pārmī, pòvrigāš*) (Magaš 2019: 368). Naša građa nema ovu vrstu potvrde. Činjenica da u odnosu na drugi primer (*pòvrigāš*) imamo *frīganā*, može govoriti u prilog relativnoj nestabilnosti takve promene, pa i objašnjavati manjak primera za zamenu.

mlădôs, ũvjě, jŏpě. Artikulaciona distinkcija među afrikatama potpuno je očuvana, tako da primeri odgovaraju onima koje očekujemo u glavnini ostalih istočnohercegovačkih govora i u književnom jeziku uopšte: *vŏčăkă, měă, čătrŭn, dźăk*.

Položaj u reči, kao i priroda glasova koji ga okružuju predodređuju status sonantnog *j*. Inicijalno *j*- se gubi u primerima koji se odnose na oblike pomoćnog glagola *jěsam*, broj *jědan* i njegove tvorenice, kao i prilog *jedva*: *ěste, ě li, ěsi, ěsmo, ědan, ědanpŭt, ědno, ědva*. Potvrđeni su i oblici bez gubljenja *jědno, jědnu, jěsmo, jěst*; primetno je da je u tim situacijama tempo govora bio usporeniji u odnosu na primere gde do gubljenja dolazi. Leksema *jŏpě* skoro isključivo ima protetsko *j*. U sekundarnom statusu u punoj ili delimičnoj artikulaciji ovaj sonant se javlja u četiri primera (*kŭpŕŭo, dŏbŕŭo, avŕŭŏn, avŕŭŏn*). Finalno *r* se dosledno gubi u nom/akuz. jednine u rečima *mătě* (: *mŏja/mŏju mătěr*) i *věčě* (: *svăkŭ věčer*). Sonant *v* je sklon redukciji u spoju *-vd-* iza kojeg sledi nekadašnje jat: *ŏđe*. U prethodnom pasusu potvrdili smo ga i kao supstitutivni element za frikative *h* i *f*. Kao jedna od osobenosti sonanta *l* ističe se njegov u izvesnoj meri palatalizovan izgovor kada se nađe ispred vokala *i*: *prežŭl'i, ućŭt'l'i, vŏl'ima* (< *vŏlovima*). Vredni su pomena i dva primera u kojima uslov za umekšan izgovor nije ostvaren, ali se on ipak realizuje – iza vokala *i* (*bŭl'o*), pa čak i iza vokala *a* (*păl'o*).

Kada je u pitanju jotovanje, uočavamo da se dosledno sprovode i novo i jekavsko kod nepčanih *l* i *n*: *vesělja, grănje, ljěto, ljepŏtica, njěžnŏs, njěmačkŭ, njěsi*. Raznovrsni su primeri za jekavsko jotovanje dentala: *pŏcerati, dŏcerati, čěla, đě, ŏđe, něđe, svŭđe*, no ono nije dosledno izvršeno – uvek je *djěver, djětolina, djěca, vŭdjeti, sjěme, kŏzjŏga*. Usneni se ne jotuju sem ako se ne radi o pozicijama sa jednosložnom zamenom jata, tamo gde je trebalo biti dvosložna (*mŭjěko / mŭjěra, vŭjěra, bjěžŭim, pjěsma*). Isti je slučaj sa odnosom *snjěg* : *sjěsti, sjěkavac*. Oblici sa grupama *-bj-*, *-vj-*, *-pj-*, *-mj-* su uobičajeno književni, bar kada su u pitanju prve dve grupe koje naša građa potvrđuje (*grŏblje, zdrăvlje*). Staro **st'* i **zd* daju *dvŏrište, gŏdište*, pa čak i *pŭštiti; zvŭždati, baždăr'ti*.

Rotacizam že > *re* tipičan je za prezent glagola *mŏci*: *ně mere, ně mereš, mŏre*. Slog sa ovom grupom je katkad sklon ispadanju: *mŭš, měš*.

Susreli smo se i sa obezvučavanjem finalnih konsonanata u rečima kada se nađu na kraju govornog takta: *mŭš* (< *mŭž*), *lŭksus, mlăt*.

Uproščavaju se suglasničke grupe *-dn-* i *-gnj-* u medijalnom položaju: *pŏpaně, păně, jănje*; medijalno *-kv-* takođe u primeru *brěska, brěske*. Vrlo je moguće i da ovde nije reč o uproščavanju suglasničke grupe, već je oblik obrazovan prema italijanskom *pesca*. Regularno se javlja *smŏkva*. Inicijalne grupe *-pš-* i *-kč-* sklone su uproščavanju u korist drugog glasa: *šěna, čěri*.

Kada je u pitanju gubljenje zvučnosti kod opstruenata, jednačenje suglasnika po zvučnosti se sprovodi dosledno unutar reči (*potpăliti, rěpca*) i u sandhiju i proklizi (*jěš polăko naspram jěž dŏšă, ŏt kućě*).

Haploglogija je tipična za imenovanje kukuruza, te otuda oblik *kŭruz*.

4. PROZODIJA

U Ravnim Kotarima se Srbi, očekivano, koriste četvoroakcenatskim sistemom, koji se u najvećoj meri poklapa sa normom književnog jezika, što je i očekivano. Dakle, pored sva četiri akcenta za ovaj govor tipični su i kratki predakcenatski, odnosno kratki i dugi postakcenatski slogovi. Uočavamo i da je dugouzlazni akcenat ovde vrlo izrazite prirode. Jednosložne reči su nosioci silaznih akcenata (*krāj, pēt, dvā, mūž; sǎn, pās, rǎt*). Dvosložne i višesložne reči mogu imati uzlazne akcente na prvim i unutrašnjim slogovima, i odgovarajuće prateće dužine (*vōda, krēvet, plāfōn, ōtrov, prōljeće, sjēdēnje, gūstērna, filozōfija, tāvān, mūrvcā, čātrūn; burāzer, prōzor, instalācija, trēsti; grōblje, pīvo, kūcā; kūca, višānjā, čēbād, gōdište, lītā, čōvjek, život, ōgrada, smōkva*). Kada su u pitanju silazni akcenti u unutrašnjim slogovima višesložnih reči, naša građa potvrđuje kako njihovo prisustvo (*apsolūtno, televīzija*) tako i reči sa sprovedenom metatonijom (*Jugoslāvija, dokūment, testāment*). Oblici *mēne, tēbe, sēbe* i *njēmu (njēga)* nemaju oblike prema normi, sa uzlaznim akcentima, već su njihovi prvi slogovi nosioci kratkosilaznog akcenta (*mēne, tēbe, sēbe, njēmu, njēga*). To će potvrditi metatonijska prenošenja na proklitiku.

Vrlo dosledan prenos na proklitiku jedna je od opštih karakteristika (i)jekavskog ravnokotarskog govora. Po pravilu, prenošenje se neće odvijati ukoliko je taj deo rečenične konstrukcije zbog semantičkog i informativnog značaja posebno intonativno istaknut. Međutim, u svim ostalim situacijama vrše se i staro, metataksično (a) i novo, metatonijsko prenošenje (b):

(a) *ū polje, zǎnogu, ū grōblje, ū grād, prēko mōra, ūza zīda, nǎzīd, zǎrēp;*

(b) *nā kuću, ū kuću, iz kuće, nā njemu, ōd mene, nā drugōg, ōd kuće, ōd smokve, kōd tebe, ū škōlu, sǎ tim, ū gradove, krāj nās, ōd nās, kōd vās, zǎ vās, ōd njega, ō dlan, ū Zadar, zǎ mene, dō tebe*. Akcenti se prenose i na veznike *i* i *ni*: *ī jā, ī baba, ī mene, nī tebe, ī tamo, nī vāmo*. Isto je i sa brojevima, pa otuda *dvā metra, trī godine, trī kila*. U vezi sa ovim oblicima, podjednako je frekventna pojava da, kada jednosložni brojevi dobiju status proklitike, kao rezultat metatonijskog prenošenja dobijemo dugouzlazni akcenat (*dvā metra, dvā dāna, trī sāta*). Kao svojevrsna okamenjena forma, s obzirom da je u našoj građi sistemski vezana za lične zamenice prvog i drugog lica, imamo i primere sa *zá me, ná te, zá te*¹⁷.

Kako je spomenuto u uvodnom delu o akcentu, prisutnost postakcenatskih dužina jedna je od tipičnih pojava u govoru koji ispituujemo, kako u domaćim tako i u rečima stranog porekla u velikom broju očekivanih kategorija (*plāfōn, sjēdēnje, gūstērna, mūrvcā, čātrūn, gōvorīm; kūcā, škōlē, plātīm; višānjā, smōkāvā, čēbād, gōdište, mlādōs; dānā, ovācā*). Simptomatična je situacija sa glagolima prve, druge i četvrtre Stevanovićeve vrste. Radi se o prezentskim oblicima reči u kojima govornici skoro dosledno ne upotrebljavaju dužine, mada ima oblika i sa sačuvanim neakcentovanim kvantitetom, više u funkciji nesistemske varijante. U vezi sa time,

17 Magaš ističe slučajeve i poput *zá nas* i *zá vas*, dovodeći ih u vezu sa procesom analogije (Magaš 2019: 370). U našem materijalu, usled visoke frekventnosti pomenutih predložko-padežnih konstrukcija koje se odnose samo ona zamenicu prvog i drugog lica, kao i na to da su primeri sa množinskim oblicima imali dosledne prenose sa kratkouzlaznim akcentom, ne ostavlja prostor da se primer poput *zá nas* tretira kao uobičajen.

iz našeg materijala smo izdvojili sledeće primere: *vézem, vúčeš, obúčemo, trése; òru, zòvem* (ali i *zòvēm*), *pěče; čüjem* (ali i *čüjēm*), *năpije*. Kod glagola prve vrste u 3. licu množine prezenta, prisustvo dužine nakon dugouzlaznog akcenta je isključivo (*múzü, obúkū*).

Kada je u pitanju mesto akcenta, trenutna građa ukazuje na dve pojave koje se tiču povlačenja akcenta na prethodni slog. Jedna je u vezi sa prefiksiranim glagolima koji u prezentu imaju akcentat na prvom slogu (*ràzbolī, izgładniš, pòželīm, òžedni; ispečem, dòzove*)¹⁸. Druga je u vezi sa izvedenim pridevima od imenica kao što su *medicina, ekonomija* i slično. Tu se javljaju oblici kao što su *mědicīnskī, ěkonomskī, dēmokratskī*, ali i *medīcīnskī, repùbličkī*. Takođe, ime Beograda govornici uobičajeno izgovaraju u formi *Běograd*.

5. MESTO (I)JEKAVSKIH RAVNOKOTARSKIH GOVORA U SISTEMU

Na osnovu do sada prikazanog materijala koji nam je građa pružila, (i)jekavski govori Ravnih Kotara potvrđuju svoju poziciju u sistemu istočnohercegovačkog, tj. (istočno)hercegovačko-krajiškog govornog tipa. Ideja o izradi ovog dijalekatskog opisa nije pretendovala na iscrpnost, stoga ne možemo biti isključivi u tvrdnjama o onim osobinama koje građa kvantitativno ne može podržati kao systemske sve dok istraživanje ne bi bilo složenije. No, uprkos tome, ono što od govora jeste dokumentovano pruža u izvesnoj meri mogućnosti da se osvrnemo na njega iz ugla ostalih koji pripadaju istom govornom tipu, i to na osnovu neki krupnijih odlika koje opravdavaju karakter opšteg. Jednosložnom zamenom dugog jata odlikuju se i bukovički govor (Ivaniš 2021: 436), govori zapadne i jugozapadne delove Bosanske krajine (Dešić 1976: 106), (i)jekavski lički govori (Dragičević 1986: 36–37), centralnohercegovački i severnohercegovački govori (Peco 2007: 300) spram npr. govora istočne Hercegovine koji su dosledni prvenstveno dvosložnoj zameni (*Ibid.*, 72, 74). Brojne redukcije neakcentovanog i predstavljaju tipičnu osobinu štokavskog severozapada, pa su tako prisutne i u Lici (Dragičević 1986: 69), zapadnobosanskim (i)jekavskim govorima (Dešić 1976: 61–66), Zmijanju (Petrović 1973: 40–44), Bukovici (Ivaniš 2021: 437). Progresivnu asimilaciju i sažimanje u vezi sa grupom *-ao-* u korist dugog *ā* u radnom glagolskom pridevu poznaju uglavnom zapadni i jugozapadni delovi Bosanske krajine (Dešić 1976: 75), (i)jekavski krajevi u Lici (Dragičević 1986: 75), kao i bukovički i zapadnohercegovački govori (Peco 2007: 302–303; Ivaniš 2021: 438). Ono po čemu je u Ravnim Kotarima ova promena specifična jeste njena stroga doslednost čak i u slogovima koji su bili pod akcentom ili u imenicama sa pomenutim vokalskim skupom u finalnoj poziciji. Promenu *o* u *u* kada se nađe kraj sonanta sa ravnokotarskim (i)jekavskim govorima takođe dele lički, zapadnobosanski i bukovički govori na prostorima gde se geografski oslanjaju jedni na druge (Dešić 1976: 42; Dragičević 1986: 54; Bjelanović 1987: 24 prema Dragičević 1986: 60; Ivaniš 2021: 437). Isto tako i zapadni pojas kordunske oblasti (Petrović 1978: 60), te neki delovi istočnih hercegovačkih i centralnih hercegovačkih govora (Peco 2007: 56–57, 341). Gubljenje inicijalnog *j-* šire je poznato na prostorima hercegovačko-

18 Ovdje spada i prezent glagola poput *dòněti – dònēsē, prinesēs*.

-krajškog tipa (Vušović 1927: 21; Vuković 1938–1939: 42; Peco 2007: 85), no značajnija je doslednost tog gubljenja, a ona se primarno tiče severnodalmatinskih govora gde se uklapaju ravnokotarski i bukovički govor (Ivaniš 2021: 438), a zatim i lički, kordunski i zapadni i jugozapadni areal zapadnobosanske oblasti (Dešić 1976 144–148; Petrović 1978: 68; Dragičević 1986: 89–90; Peco 2001: 621). Potvrde o rotacizmu nalazi i Peco u nekim bosanskohercegovačkim govorima (Peco 2001: 616). Poznaje ga i Bukovica (Ivić 1987: 160), spominjani delovi Bosne (Dešić 1976: 199) i Lika (Dragičević 1986: 63). U izvesnoj meri poznaje ga i banijsko-kordunski pojas (Petrović 1978: 72). Akcenatske pojave od značaja ovde bi se mogle ticati onih oblika koji dele osobinu nepostojanja postakcenatske dužine u oblicima prezenta. Sumirajući dotadašnja ispitivanja drugih istraživača, B. Nikolić ukazuje na to da ova pojava zauzima širok areal i može se naći u pljevaljskom, nikšićkom, ortiješkom, kao i govoru Pive i Drobnjaka (Nikolić 1969: 156). Peco je evidentira i u drugim centralnim hercegovačkim govorima (Peco 2007: 350). Dalje se širi i na prostore Bosanske krajine (Dešić 1976: 210). Ista vrsta akcenatskog obeležja osobita je i za konavaoski govor (Kašić 1988: 117–119). Naravno, ova lista nije iscrpna, odavde joj se može dodati i problematika akcenta ličnih zamenica, desonorizacija finalnih suglasnika na kraju govornog takta, te pitanje o domašaju jekavskog jotovanja, da navedemo samo neke od njih. Ipak, za potrebe ovog rada izdvajamo je kao konačnu, ne bi li dala optimalan presek o osobinama koje (i)jekavski ravnokotarski govori dele sa ostalima istog tipa.

6. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Cilj ovog rada bio je opis osnovnih fonoloških osobina govora Srba u Ravnim Kotarima, a sa njim i pokušaj da time postavimo izvestan okvir za detaljnija i obuhvatnija istraživanja. Izdvojene su karakteristike u vezi sa vokalskim, konsonantskim i prozodijskim sistemom. Za detaljnija ispitivanja od ključnog je značaja veća dijalektološka građa (više informatora i veći broj obuhvaćenih sela). Opširnijom građom omogućila bi se i iscrpnija kategorizacija uočenih pojava, kao i detaljnije proučavanje jezičkih nivoa koji nisu ušli u predmet ovog rada. Ništa manje, time bi se dobio materijal kojim bi se ovaj ispitivani govor precizno pozicionirao u odnosu na druge govore severozapadne skupine istočnohercegovačkih, tj. (istočno)hercegovačko-krajških govornih tipova. Pitanje je do koje mere i da li je uopšte u trenutnim uslovima tehnički sprovodivo akustičko istraživanje koje bi dalo jasniji uvid u određene fenomene, njihovu prirodu i sistemski obuhvat, što bi sasvim sigurno bilo dragoceno za srpsku dijalektologiju. Način na koji su o svojoj svakodnevnicu i budućoj perspektivi na ovim prostorima informatori govorili, kao i o većini stavova svojih potomaka o povratku u ova sela, ukazuje da je opstanak ovog govora upitan. Neophodnost njegovog opisa, tim pre, dobija na značaju.

LITERATURA

- Bjelanović, Ž. 1977. Novoštokavski govori sjeverne Dalmacije i čakavski supstrat. *Radovi Pedagoške akademije Split* 2, 47–56.
- Bjelanović, Ž. 2012. *Antroponimija Bukovice*. Zagreb: Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“.
- Dešić, M. 1976. Zapadnobosanski ijekavski govori. U P. Ivić (ur.) *Srpski dijalektološki zbornik XXI*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik, 1–330.
- Dragičević, M. 1986. Govor ličkih jekavaca. U P. Ivić (ur.) *Srpski dijalektološki zbornik XXXII*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti – Institut za srpskohrvatski jezik, 7–241.
- Ivaniš, J. 2021. Osnovne osobine govora Srba u Bukovici (severna Dalmacija): na primeru govora sela Žegara. U M. Kovačević i J. Petković (ur.) *Savremena proučavanja jezika i književnosti*, god. XII, knj. 1. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 432–443.
- Ivić, P. 1987. O poreklu ijekavskog govora u benkovačkom kraju. U J. Medini (ur.) *Benkovački kraj kroz vjekove*, sv. 1. Benkovac: Narodni list / Zadar: Filozofski fakultet, 157–170.
- Ivić, P. 1994. *Srpskohrvatski dijalekti – njihova struktura i razvoj. Opšta razmatranja i štokavsko narečje*. Sremski Karlovci/Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Ivić, P. 2001. *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika. Uvod i štokavsko narečje*. Sremski Karlovci/Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Kašić, Z. 1988. *Govor Konavala*. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Neobjavljena doktorska disertacija.
- Magaš, I. 2019. Usporedna analiza govora Donjih Biljana i Škabrnje. *Croatica et Slavica Iadertina* 15(2), 361–392.
- Nikolić, B. 1969. Ka osnovama akcentuacije istočnohercegovačkog dijalekta. *Naš jezik XVII*(3), 155–169.
- Okuka, M. 2008. *Srpski dijalekti*. Zagreb: Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“.
- Peco, A. 2001. Konsonantizam bosanskohercegovačkih govora. U P. Ivić (ur.) *Srpski dijalektološki zbornik XLVIII*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti – Institut za srpski jezik, 607–696.
- Peco, A. 2007. *Govori istočne i centralne Hercegovine*. Sarajevo: Bosansko filološko društvo.
- Petrović, D. 1973. *O govoru Zmijanja*. Novi Sad: Matica srpska.
- Petrović, D. 1978. *Govor Banije i Korduna*. Novi Sad: Matica srpska / Zagreb: Prosvjeta.
- Šprljan, N. 2020. Fonološke karakteristike čakavskih kopnenih govora zadarske okolice. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46(1), 373–405.
- Vuković, J. 1938–1939. Govor Pive i Drobnjaka. *Južnoslovenski filolog XVII*, 1–114.
- Vušović, D. 1927. Dialekt istočne Hercegovine. U A. Belić (ur.) *Srpski dijalektološki zbornik III*. Beograd/Zemun: Grafički zavod Makarije, 1–80.

IZVORI

- Državni zavod za statistiku. 1991. Zadarska županija - broj stanovnika po naseljima. [Internet]. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/> [31. 8. 2021].
- Državni zavod za statistiku. 2001. Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, popis iz 2001. godine. [Internet]. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/Popis/H01_01_01/h01_01_01_zup13-0175.html [1. 9. 2021].
- Državni zavod za statistiku. 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, popis iz 2011. godine [Internet]. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/h01_01_01_zup13_0175.html [1. 9. 2021].

SUMMARY

BASIC PHONOLOGICAL SPEECH CHARACTERISTICS OF SERBS IN RAVNI KOTARI (VILLAGES OF DONJE BILJANE AND LIŠANE TINJSKE)

The subject of this paper is an analysis of the basic phonological characteristics in the speech of Serbs from Ravni Kotari (in the region of Northern Dalmatia) considering villages Donje Biljane and Lišane Tinjske. That includes main characteristics of vowel, consonant and prosodic system, which also represents three major sections of the paper. The speech of Serbs in Ravni Kotari belongs to the East-Herzegovinian speech type and it has not been examined in Serbian dialectological practice before. This speech has four accents with well-preserved post-accent lengths and very consistent transfers of accent to the proclitics. Some of the most typical features of vowel and consonant system include different types of reductions and asimilations. The corpus is made of audio recordings of Serbian inhabitants from that area using the interview method. The aim of this paper is gaining insight and better understanding of current linguistic situation regarding the speech of Serbs in Ravni Kotari and presenting its characteristics that define its place in the East-Herzegovinian speech type, more precisely – in the northwestern branch of that type.

KEYWORDS: dialectology, newstokavian ijekavian dialect, East-Herzegovinian speech type, vowelism, consonantism, prosody, Ravni Kotari, Donje Biljane, Lišane Tinjske.

PODACI O ČLANKU:

Originalni naučni rad

Primljen: 15. septembra 2021.

Ispravljen: 4. novembra 2021.

Prihvaćen: 2. decembra 2021.

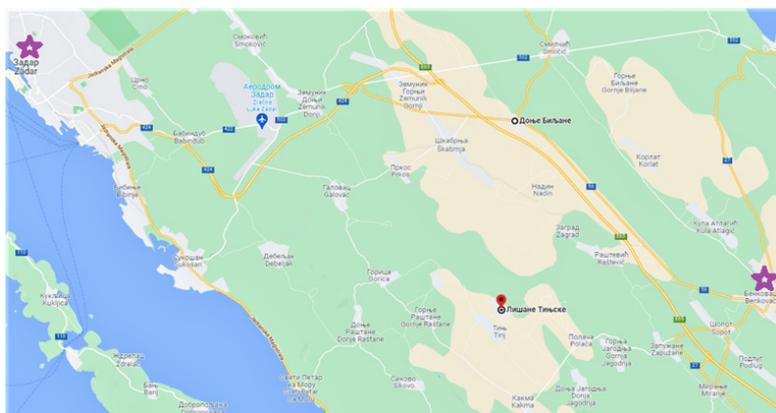
PRILOZI

PRILOG 1

Slika 2. Geografski prostor Ravnih Kotara, koje čine severnokotarsko i jugoistočno kotarsko priobalje, središnji Ravni Kotari i ravnokotarsko primorje. Donje Biljane označene su krugom, a Lišane Tinjske romboidom. Slika iz priloga preuzeta je sa linka <https://www.semanticscholar.org/paper/Contribution-to-the-Study-of-Regional-Structure-of-Bla%C4%87e/3969630821c26edaf6eb4a3f4eba0d49d0cade1d/figure/1>. Oznake za sela unela je autorka.

PRILOG 2

Slika 2. Donje Biljane i Lišane Tinjske u odnosu na gradove Zadar i Benkovac, označene zvezdicom (Google mape).